המרכז האקדמי שלם
SHALEM COLLEGE

מס' הקורס: 104020400

שם הקורס: **היסטוריה מודרנית: ארצות הליבה של העולם הערבי ותורכיה**

The Modern History of the Central Arab Lands and Turkey

שנה"ל: תש"ף

שם המרצה: ד״ר מרטין קרמר

שם תוכנית הלימודים: התוכנית ללימודי המזרח התיכון והאסלאם

משך והיקף הקורס: סמסטר א', 4 ש"ס.

מבנה/סיווג הקורס: שו"ס

נקודות זכות אקדמיות: 4 נ"ז

דרישות קדם: מבוא לאסלאם; תולדות המערב והמז' התיכון 1 + 2; תולדות המזרח התיכון 1 +2

מועד שעות הקבלה: ימי ב׳ מיד לאחר השיעור.

מטרת הקורס

הקורס, הניתן בשנה השלישית, מהווה מבוא להיסטוריה של המרחב הערבי ותורכיה, 1798 עד היום, והוא המשך ישיר של הקורס הנלמד בשנה השניה, על תולדות האמפריה העות׳מאנית. מטרת הקורס היא להקנות הבנה של התהליכים העיקרים אשר עיצבו את המזרח התיכון במאתיים השנים האחרונות, אשר הביאו לכיבוש מצרים על–ידי נפוליון, נסיונות הרפורמה במאה ה–19 במצרים ובאמפריה העות׳מאנית, קריסת האמפריה, העימות בין הקולוניאליזם והלאומיות בעקבות מלחמת העולם הראשונה, התגבשות המערכת המדינתית המודרנית, מקומו של הצבא בפוליטיקה של מדינות ערב ותורכיה, השיבה של האסלאם על כל גווניו, האביב הערבי ומלחמות האחים העדתיות והאתניות של המאה ה–21. הדגש הוא על ארצות הליבה של העולם הערבי (הסהר הפורה וחצי האי ערב), מצרים, ותורכיה.

בנוסף, הקורס שואף להקנות לסטודנט הבנה מקיפה של האופן בו היסטוריון ניגש למקורותיו, האסכולות השונות בהיסטוריה של המזה"ת, והשימוש באנלוגיות היסטוריות. המטרה אינה להכשיר היסטוריונים, אלא לטפח תודעה היסטורית הדרושה לכל אדם משכיל, הצורך מידע על המזה"ת.

תיאור הקורס

מבנה הקורס הוא כרונולוגי. הנחת היסוד היא כי ישנם אלמנטים משותפים לכל עשור, גם על פני מרחב גיאוגרפי רחב ומשטרים פוליטיים שונים. כמו שניתן לאפיין את "שנות ה–60" כחתך זמן בעל מאפיינים משותפים בתודעת המערב, ניתן לאפיין כל עשור במרחב הערבי ותורכיה בתכונות משותפות. הייחודיות והשוני בתולדות כל ארץ וארץ יבואו לביטוי בחתך הכרונולוגי הבסיסי.

הסילבוס מדגיש כמה ספרי יסוד האמורים לסייע בבניית תפיסה כרונולוגית בסיסית. בשונה מקורסים אחרים, המרצה מבקש כי ההיכרות הראשונה עם כל נושא תעשה בשיעור עצמו; הקריאה תתבצע לאחר השיעור, כדי להעמיק את הידע הנרכש במהלך השיעור.

<u>חובות הקורס והרכב הציון</u>

מטלת ביניים: עבודה בהיקף של כ- 5 עמודים - 30%

עבודה סופית: בהיקף של כ- 10 עמודים - 70%

ציון עובר בקורס: 60

נושאי השיעורים

(הפרטים המלאים של הספרים, ברשימה בסוף הסילבוס. יש לציין כי הספר של ארליך, מבוא, מלווה באיורים רבים על עמודים שלמים, ועל כן מספר העמודים לכל שיעור אינו משקף נאמנה את כמות הקריאה בפועל.)

שיעור 1: מבוא לקורס, שקיעה עות׳מאנית

חובה: ארליך (מבוא), א׳: 47–95.

רשות: צורשר, 27–38; שמיר, 1–13; חוראני, 255–267.

שיעור 2: מצרים, נפוליון, ומחמד עלי

חובה: ארליך (מבוא), א׳:96–122; ב׳:1–109.

רשות: לואיס, 32–59; שמיר, 19–83; וטיקיוטיס, 49–69.

שיעור 3: מודרנה עות'מאנית

חובה: ארליך (מבוא), ב׳:119–158.

רשות: צורשר, 48–68; לואיס, 60–103.

שיעור 4: אופרה, תעלה, וחובות

חובה: ארליך (מבוא), ג׳:75–151.

רשות: שמיר, 84–133; וטיקיוטיס, 70–89.

שיעור 5: התנט'ימאת ורפורמה

חובה: ארליך (מבוא), ג׳:7–73.

רשות: לואיס, 104–140; חוראני, 271–317; צורשר, 69–92; שמיר, 236–252; כדורי, 25–32.

שיעור 6: הלורד על הנילוס

חובה: ארליך (מבוא), ד׳:1–70.

רשות: שמיר, 134–200; וטיקיוטיס, 124–242.

שיעור 7: השולטן מתבצר

חובה: ארליך (מבוא), ד׳:77–158.

רשות: לואיס, 92–141; צורשר, 93–115; שמיר, 252–284.

שיעור 8: מלחמה, הבטחות, מרד, קריסה

חובה: ארליך (מבוא), ה׳:4–92.

רשות: לואיס, 169–192; באר, 23–93; שמעוני, 91–113; שמיר, 291–302; צורשר,117–159.

שיעור 9: המפה החדשה

חובה: ארליך (מבוא), ה׳:99–139.

רשות: באר, 94–106; שמעוני, 114–126.

שיעור 10: הלאומיות מתנגדת

חובה: באר, 107–164; וטיקיוטיס, 245–265.

רשות: שמעוני, 139–202; יאפ, 58–121.

שיעור 11: הקולוניאליזם בשיאו

חובה: ארליך (המזה״ת), 96–150.

רשות: באר, 165–207.

שיעור 12: נצחון אתאתורכ

חובה: צורשר, 160–240.

רשות: אלריך (המזה״ת), א׳: 72–85; לואיס, 193–236; יאפ, 122–138.

שיעור 13: הממלכה הסעודית

חובה: רבי, 13–86.

שיעור 14: עוד מלחמת עולם

חובה: ארליך (המזה״ת), 151–198.

שיעור 15: עצמאות ואכזבה

חובה: באר,301–375; וטיקיוטיס, 311–363.

רשות: כדורי, 33–75; שמעוני, 229–267.

שיעור 16: הגיבור ערבי.

חובה: וטיקיוטיס, 364–402; ארליך (המזה״ת), 200–220.

רשות: שמעוני, 268–299, 392–448; יאפ, 175–192, 343–367.

שיעור 17: התבוסה הגדולה

חובה: שמעוני, 300–391; ארליך (המזה״ת), 220–224.

שיעור 18: השיבה של האסלאם

חובה: סיון, 11–27, 61–92.

שיעור 19: משבר הערביות

חובה: ארליך (המזה״ת), 225–272.

שיעור 20: הדיקטטורים הקטנים

חובה: יאפ, 193–232, 378–384.

רשות: שביט, 43–94, 167–252; שמעוני, 449–475, 515–547, 623–638.

שיעור 21: הנפט והעושר

חובה: שביט, 111–165; פודה ווינקלר, 247–267 (בן–דור וגוז׳נסקי).

רשות: שמעוני, 548–598; יאפ, 294–312.

שיעור 22: אמריקה נוחתת

חובה: שביט, 223–284.

רשות: יאפ, 343–367, 418–424.

שיעור 23: השיעה מתחדשת

חובה: נקש, 66–156.

רשות: עג׳מי, 29–94.

שיעור 24: אביב קצר

חובה: פודה ווינקלר, 11–22 (אבינרי), 79–106 (פודה ולביא).

שיעור 25: תורכיה אחרי אתאתורכ

חובה: צורשר, 241–376.

רשות: יאפ, פרק 257–274, 400–405.

שיעור 26: סיכום: סוף סייקס–פיקו?

חובה: פודה ווינקלר, 271–318, 395–414 (ווינקלר, צורף, פודה ווינקלר).

<u>**קריאת חובה**</u>

חגי ארליך, **המזרח התיכון: המשבר הגדול מאז מוחמד.** ראשון לציון: ידיעות אחרונות ספרי חמד, 2017.

חגי ארליך, **מבוא להיסטוריה של המזרח התיכון בעת החדשה,** חמישה כרכים, תל–אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 1987–1991.

ג׳יימס באר, **קו בחול: בריטניה, צרפת והמאבק שעיצב את המזרח התיכון.** תל אביב: אופוס, 2015.

פ"ג וטיקיוטיס, **תולדותיה של מצרים ממוחמד עלי עד סאדאת,** ירושלים: מאגנס, 1980.

מלקולם יאפ, **המזרח הקרוב למן מלחמת העולם הראשונה,** ירושלים: ביאליק, 1999.

יצחק נקש, **בדרך אל הכוח: השיעה בעולם הערבי המודרני,** אור יהודה: דביר, 2008.

עמנואל סיון, **התנגשות בתוך האסלאם**, תל אביב: עם עובד, 2005.

אלי פודה ואון וינקלר, **הגל השלישי: מחאה ומהפכה במזרח התיכון**, ירושלים: כרמל, 2017.

אריק יאן צורשר, **תורכיה: היסטוריה מודרנית**, תל–אביב: אוניברסיטת תל-אביב, 2005.

עוזי רבי, **סעודיה: ממלכת נפט במבוכי הדת והפוליטיקה,** רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 2007.

אוריה שביט, **מלחמות הדמוקרטיה: המערב והערבים מנפילת הקומוניזם ועד המלחמה בעיראק** ,תל אביב: מרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה, 2008.

יעקוב שמעוני, **מדינות ערב: פרקי הסטוריה מדינית**, תל אביב: עם עובד, 1988.

קריאת רשות

אלברט חוראני, **היסטוריה של העמים הערביים,** תל אביב: דביר, 1996.

אלי כדורי, **דמוקרטיה והתרבות הפוליטית הערבית,** ירושלים: כרמל, 1993.

ברנרד לואיס, **צמיחתה של טורקיה המודרנית,** ירושלים: הוצאת מאגנס, תשל"ז.

פואד עג'מי, **האימאם הנעלם: מוסא אל-צדר והשיעה של לבנון,** תל אביב: עם עובד, 2006.

שמעון שמיר, **תולדות הערבים במזרח התיכון בעת החדשה, 1918-1798,** תל אביב: רשפים, 1987.